

มรรควรรค

๑. ปณจสตภิกขุวตฺถ. (มยา วุจฺเจเต) (๒๐๓)

"มคฺคานญฺจํคิโกติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน วิหรณฺโต
ปณจสเต ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เต (ภิกฺขุ) กิร สตฺถริ ชนปทจาริกํ จริตฺวา ปุณฺ สวตฺถิ อาก
เต อุปฺภฺจณสาธายํ นิสีทิตฺวา "อสุกคามโต อสุกคามสฺส มคฺ
โค สโม (โหติ), (อสุกคามโต) อสุกคามสฺส มคฺโค วิสโม (โห
ติ), (อสุกคามโต อสุกคามสฺส มคฺโค) สสภฺขโร (โหติ), (อสุกคาม
โต อสุก-คามสฺส มคฺโค) อสภฺขโร โหตีติอาทินา นเยน อตฺตนา วิ
จริตมคฺคํ อารพฺภ มคฺคกถํ กเถสุ.

สตฺถา เตสํ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ตํ จานํ อากนฺต
วา ปณฺยตฺตาสเน นิสินโน "กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺ
นิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา (เตหิ ภิกฺขุหิ) "(มยํ เอตฺรหิ อิมาย นาม กถาย สนฺ
นิสินฺนา อมฺหาติ (วเจเน) วตฺเต, "ภิกฺขเว อयํ (มคฺโค) พาหิรกมคฺโค
(โหติ), ภิกฺขุนา นาม อริยมคฺเค กมฺมํ กาทํ วฏฺฏติ, เอวํ กโรณ
โต ภิกฺขุ สพฺพทฺถุขา ปมฺุจฺจตีติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

"มคฺคานญฺจํคิโก เสฏฺโฐ สจฺจจัน จตุโร ปทา,
วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ทิปทานญจ จกฺขุมา;
เอเสว มคฺโค นตฺถลฺลเอย ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา,
เอตลฺลหิ ตุมฺहे ปฏฺิปปชฺชถ มารเสนปปโมหนํ,
เอตลฺลหิ ตุมฺहे ปฏฺิปปนฺนา ทฺถุขสฺสนตํ กริสฺสถ;
อกฺขาโต โว มยา มคฺโค อญฺญาย สลฺลสฺสทฺถนํ
ตุมฺहेหิ กิจฺจํ อาตปฺป, อกฺขาตาโร ตถาคตา,

ปฏิปณฺนา ปโมกฺขนฺติ ฉายิโน มรพฺนฺนาติ.

ตตฺถ (ปเทสฺ) "มคฺคานํกุจฺจกโกติ: (ปทสฺส) ชงฺฆมคฺคาทโย (มคฺคา) วา โหนฺตุ ทฺวาสฺสจฺจิตฺตมคฺคา วา, สพฺเพสํปี มคฺคานํ สมฺมาทิจฺจาทิหิ อจฺจหิ อจฺเจหิ มิจฺฉาทิจฺจาทินํ อจฺจนฺนํ (อจฺคานํ) ปทานกโร นิโรธมารมฺมณํ กตฺวา จตฺตสฺสปี สจฺเจสฺส ทฺกฺขปฺริชานนาทิจฺจจํ สาธยมาโน อจฺจจฺจกโก มคฺโค เสฏฺโฐ อุตฺตโม โหตีติ (อตฺโถ).

สจฺจจํ จตฺตโร ปทาติ: (คาลาปาทสฺส) " (ปฺคฺคโล) สจฺจํ ภณฺ, (ปฺคฺคโล) น กฺขณฺเยยฺยาติ อากตํ วจีสจฺจํ วา โหตุ " (อโย ปฺคฺคโล) สจฺจจํ พุราหฺมณฺ (โหติ), (อโย ปฺคฺคโล) สจฺจจํ ขตฺติโย โหตีติอาทิ เกทํ สมฺมตีสจฺจํ วา "อิทเมว (วจฺนํ) สจฺจํ โหติ, โหมํ อญฺญํ วจฺนํ โหตีติ ทิจฺจจํ วา "ทฺกฺกํ อริยสจฺจํ โหตีติอาทิเกทํ ปรมตฺถสจฺจํ วา, สพฺเพสํปี อิมํสํ สจฺจจํ ปฺริชานิตพฺพตฺถณฺ (จ) ปหาตพฺพตฺถณฺ (จ) สจฺจจิกาทพฺพตฺถณฺ (จ) ภาเวตพฺพตฺถณฺ (จ) เอกปฺปฏฺิเวธนตฺถณฺ (จ) ตถปฺปฏฺิเวธนตฺถณฺ จ "ทฺกฺกํ อริยสจฺจํ โหตีติอาทโย จตฺตโร ปทา เสฏฺฐา นาม โหนฺตีติ (อตฺโถ).

วิราโค เสฏฺโฐ ฐมฺมานนฺติ: (คาลาปาทสฺส) "ยวตา ภิกฺขเว ฐมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ [ฐมฺมานํ] อคฺคมกฺขายตีติ วจฺนโต สพฺพฐมฺมานํ นิพฺพานสงฺขาโต วิราโค เสฏฺโฐ โหตีติ (อตฺโถ).

ทิปทานญจ จกฺขุมาติ: (คาลาปาทสฺส) สพฺเพสํปี เทวมนุสฺสชาติ เกทานํ ทฺวิปทานํ (สตุตฺตานํ) ปญฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมา ตถาคโต เสฏฺโฐ (โหติ). จสทฺโท สมฺปิณฺฑนตฺโถ อรูปฐมฺเม สมฺปิณฺฑเทติ; ตสฺมา อรูปฐมฺมานํปี ตถาคโต เสฏฺโฐ อุตฺตโม โหตีติ (อตฺโถ).

ทสฺสนสฺส วิสฺสุทฺธิยาติ: (คาถาปาทสฺส) มคฺคผลทสฺสนวิสฺสุทฺธตฺถํ โย (มคฺโค) มยา "เสฏฺฐโจติ วุตฺโต, เอเสว มคฺโค (อตฺถิ); นตฺถิ อญฺเอย มคฺโคติ (อตฺโถ).

เอตํ หีติ: (ปทสฺส) ตสฺมา ตุมฺहे เอตเมว (มคฺคํ) ปฏิปชฺชตฺติ (อตฺโถ).

मारसेनप्पโมहनฺนติ เอतํ (วจนं) हि (ภควता) "मारโมहनं मारवणजन्नति वृज्जति. त्वग्खसुसत्ति (पटसुस) सकलसुसत्ति वग्गु त्वग्खसुस ओन्तं परिज्जेतं गिरिसुसत्ति ओत्तो.

สลลสฺสตุณฺนติ: (ปทสฺส) รากสลลลาทีนํ (สลลลนํ) สตุณฺนํ นิมฺมณฺํ อพฺพาหณฺํ เอตํ มคฺคํ มยา วินา อนุสฺสวาทีหิ (กิจฺเจหิ) อตฺตปจฺจกฺขโต ลตฺวาว อยํ มคฺโค อกฺขาโต, อิทานิ ตุมฺहेหิ กิเลสํ อตาปเนน "อาตปฺปนฺติ สงฺขํ คตํ ตสฺส อธิคมตฺถาย สมฺมปฺปธานวิริยํ กิจฺจํ กรณียํ, เกวลํ हि อกฺขาตาโร ตถาคตา โหนฺติ; ตสฺมา เตหิ (ตถาคเตหิ) อกฺขาตวเสน เย (ชนา) ปฏิปन्นา ทวีหิ ฌาเนหิ ฌายิโน โหนฺติ, เต (ชนา) เตภูมิกวग्गุสงฺขาตา มารพฺพธนา ปโมกฺขนฺตฺติ ओत्तो.

तेसनवासने ते गिग्गु ओरहतते पटिग्गुहिสุ.

सम्पत्ततान्पि सातुठिका ऋमतेसना ओहोसीति.

पलजसत्तिग्गुवत्तु निग्गुจित्.